

UDK: 327.51:355(497.6)
Biblid: 0025-8555, 71(2019)
Vol. LXXI, br. 3, str. 335–360

Pregledni rad
Primljen 19. jula 2019.
Odobren 22. avgusta 2019.
DOI: <https://doi.org/10.2298/MEDJP1903335D>

Bosna i Hercegovina na neizvesnom putu ka članstvu u NATO

Dragan ĐUKANOVIĆ¹

Apstrakt: U ovom radu autor analizira nakon 2006. godine otpočeti put Bosne i Hercegovine ka članstvu u Severnoatlantskom savezu. U tom smislu on kroz prizmu neoklasičnog realizma analizira nastojanja NATO da se i dalje širi na Zapadnom Balkanu, što se odražava i na Bosnu i Hercegovinu i pored brojnih unutrašnjih nesaglasnosti po ovom pitanju. Dakle, ovaj put Bosne i Hercegovine u NATO postao je jedna od glavnih okosnica sukobljavanja između bošnjačkih, srpskih i hrvatskih nacionalnih elita. Autor posebno ističe insistiranja Sjedinjenih Američkih Država da se ovaj put Bosne i Hercegovine ka punopravnom članstvu u NATO ubrza, a posebno nakon prilično iznenadne aktivacije Akcionog plana za članstvo krajem 2018. godine. Od unutrašnje dinamike odnosa unutar Bosne i Hercegovine će, zaključuje autor, kao i odnosa susedne Srbije i Hrvatske, umnogome zavistiti i način na koji će se ulazak u NATO realizovati. On to posebno ističe imajući u vidu osnaženu ulogu Ruske Federacije u jednom od entiteta – Republici Srpskoj.

Ključne reči: Bosna i Hercegovina, Severnoatlantski savez, Akcioni plan za članstvo, Sjedinjene Američke Države, susedi.

¹ Autor je vanredni profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu.

E-pošta: dragandjuk@yahoo.com.

Rad je objavljen u okviru naučnog projekta „Politički identitet Srbije u regionalnom i globalnom kontekstu“ Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, br. OI 179076 za period od 2011. do 2019. godine.

Teorijski okvir: neoklasični realizam kao predominantna globalna i regionalna paradigma

Savremeni svet odlikuje ponovna konfrontacija Sjedinjenih Američkih Država i Ruske Federacije, koja po pojedinim autorima predstavlja „Novi/Drugi hladni rat.“² U tom smislu ponovno se pojavljuju prilično slične paradigme globalnog sukoba koji se pak transponuje bilo u istočnim delovima Evrope ili na Bliskom Istoku.³ U tom kontekstu Nikolas Ros Smit (Nicholas Ross Smith) u nedavno objavljenoj knjizi *Novi hladni rat? – procena postoje ih ameri ko ruskih odnosa* stoga smatra da je u savremenom svetu upravo ovaj teorijski pravac ponovo dobio na značaju, tj. da su brojna ključna obeležja nekadašnjeg hladnog rata (okončanog 1991. godine) ponovo postala uočljiva i realna.⁴ Naravno, on ne isključuje i pojavu drugih veoma bitnih aktera na globalnom planu, a posebno apostrofirajući Narodnu Republiku Kinu i Indiju.⁵

Ros Smit posebno ukazuje koliko se i kako globalni sukob Ruske Federacije i Sjedinjenih Američkih Država zapravo reflektuje i na pojedine mikroregione i države, odnosno da se prenosi na neposredan način na istočne delove Evrope i Bliski Istok.⁶ Oslanjajući se na postjugoslovenska područja, on navodi da je upravo kosovska kriza 1999. godine na neki način uticala da se temelj od 2000. godine nove Putinove vlasti, ali i uopšte ruske spoljne politike, zapravo zasniva na antizapadnim principima, kao i ponovnom oživljavanju „anti-SAD“ politike, koja je bila tako karakteristična za hladni rat.⁷

Ipak, Ros Smit aktuelne složene odnose između Sjedinjenih Američkih Država i Rusije posebno razmatra u strukturnim, ideološkim, psihološkim i tehnološkim dimenzijama, ukazujući zapravo da sve one zajedno, kada se promatra period „starog“ i „novog“ hladnog rata mogu biti primenjivane i ukazati na njihove bazične sličnosti i razlike.⁸ Strukturni činioци pokazuju da je u hladnom ratu sukobljavanje bilo vezano za SAD i bivši Sovjetski Savez u svetlu tadašnjeg

² Nicholas Ross Smith, *New Cold War? Assessing the Current US–Russia Relationship*, Palgrave Macmillan, Springer Nature Switzerland AG, Cham, 2020, pp. 1–2.

³ Ibid., p. 6.

⁴ Ibid., pp. 9–12.

⁵ Ibid., p. 6.

⁶ Ibid., pp. 32–35.

⁷ Ibid., p. 32.

⁸ Ibid., pp. 9–23.

bipolarizma, dok sada SAD i dalje predstavljaju vodeću državu sveta, a današnja Rusija zemlju koja gubi moć.⁹ Stoga se i sukob prenosi na rubove njihovih uticaja poput Ukrajine ili Sirije. U ideološkom smislu, kako smatra Ros Smit, današnja Rusija je napustila nekada dominantnu sovjetsku ideologiju (marksizam-lenjinizam), dok novu zasniva na antizapadnjaštvu kao predominantnom konceptu.¹⁰ Kada su psihološki faktori u pitanju sa obe strane dominirali su, ali i danas prevladavaju, „*anksioznost i paranoja*“.¹¹ Tehnološki činioci u savremenom sukobljavanju SAD i Rusije pokazuju dominaciju savremenih tehnologija i *cyberspace*-a, umesto ranijeg klasičnog naoružanja.¹²

Severnoatlantski savez tako, prema Ros Smitu, ujedno ponovo postaje veoma bitan akter u međusobnim utrkama Sjedinjenih Američkih Država i Ruske Federacije.¹³ Zato u njemu Rusija vidi veliku opasnost od Zapada posebno u sebi susednim državama, a što su pokazale i krize u Gruziji u leto 2008. godine, ili u Ukrajini 2014. godine.¹⁴ I na Zapadnom Balkanu, koji više nije rubni pojas potencijalnih otvorenih sukobljavanja SAD i Ruske Federacije, se proces proširenja NATO nastavlja. On je, u širem kontekstu, otpočeo pre petnaest godina ulaskom Slovenije, zatim i pre deset godina i Hrvatske i Albanije, a nastavio se članstvom Crne Gore nakon juna 2017. godine. Uskoro se najavljuje i ulazak Severne Makedonije u NATO.¹⁵ Dakle, sve navedeno nedvosmisleno otvara pitanje i članstva Bosne i Hercegovine u NATO, odnosno dovršetka procesa koji je otpočeo krajem 2006. godine.¹⁶ U tom smislu se na zapadnobalkanskom području prepliću i različiti interesi Sjedinjenih Američkih Država i od polovine protekle decenije osnažene uloge Ruske Federacije.¹⁷

⁹ Ibid., pp. 25–38.

¹⁰ Ibid., pp. 39–52.

¹¹ Ibid., pp. 53–66.

¹² Ibid., pp. 67–80.

¹³ Ibid., p. 2.

¹⁴ Ibid., p. 33. and 47–48.

¹⁵ Dragan Đukanović, *Balkan na posthladnoratovskom raskrš u (1989–2016)*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Službeni glasnik, Beograd, 2016, str. 86–96.

¹⁶ Ibid., str. 95–96.

¹⁷ Dessie Zagorcheva, “NATO Enlargement and Security in the Balkans”, *Journal of Regional Security*, Vol. 7, No. 1, pp. 1–15.

Od NATO u BiH do BiH u NATO?

Kako bi se bolje razumeo kontekst evroatlantskih integracija na današnjem Zapadnom Balkanu treba imati na umu da je prvi dolazak trupa Severnoatlantskog saveza na postjugoslovenskom području bio vezan za misiju IFOR (*Implementation Force*) krajem 1995. godine, odnosno po zaključenju Dejtonskog mirovnog sporazuma. Takođe, hroničari odnosa NATO prema postjugoslovenskom području često ukazuju i da je ovaj Savez dejstvovao protiv položaja bivše Vojske Republike Srpske tokom 1994. i 1995. godine, odnosno u momentima kada su čelnici bosanskohercegovačkih Srba odbijali ponuđena mirovna rešenja Kontakt grupe, ali i kada su ove formacije dejstvovala prema zaštićenim zonama Ujedinjenih nacija u istočnim delovima Bosne (Goražde, Srebrenica i Žepa).¹⁸

Saglasnost za dolazak jedinica NATO u okviru misija IFOR, a kasnije i SFOR (*Stabilization Force*), dale su i tadašnja Savezna Republika Jugoslavija i Republika Hrvatska, kao potpisnice „Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.“¹⁹ Misija IFOR je trajala godinu dana od 20. decembra 1995. godine, da bi se krajem naredne godine transformisala u SFOR. Navedene snage su bile pod komandom NATO, sve do 2004. godine.²⁰ Prvobitne, veoma brojne snage pod komandom NATO (oko 60.000 pripadnika), zamenjene su postepeno malobrojnijim. Misija SFOR je završila mandat sa svega sedam hiljada pripadnika.²¹

Pet godina kasnije, odnosno nakon 2004. godine prvobitni IFOR i SFOR je zamenila misija *EUFOR–Althea*.²² Međutim, i u ovoj misiji predominaciju zapravo imaju pripadnici koji dolaze iz država članica NATO.²³ I navedene snage su se postepeno smanjivale iz godinu u godinu tako da danas imaju oko 600 pripadnika.²⁴

¹⁸ Filip Švarn, „Ratno krštenje u Bosni i Hercegovini“, *Vreme*, br. 1019, Beograd, 15. jul 2010.

¹⁹ „The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina“, Paris, 14 December 1995, http://www.ohr.int/?page_id=1252, 22/07/2019, Annex–1A.

²⁰ „Počela kampanja za transformaciju SFOR–EUFOR“, *Radio Slobodna Evropa*, Balkanski servis, Prag, 5. novembar 2004, <https://www.slobodnaevropa.org/a/830608.html> <https://www.slobodnaevropa.org/a/830608.html>, 22/07/2019.

²¹ Ibid.

²² Simon Sweeney, „The European Union and EUFOR Althea’s Contribution to Dysfunctional Peace in Bosnia and Herzegovina: Bureaucratic Politics, Emergent Strategy?“, *Journal of Regional Security*, Vol. 13, No, 1, 2018, pp. 3–38.

²³ Ibid., p. 5.

²⁴ Ibid., p. 4.

Treba ujedno istaći i da u ovoj misiji učestvuju i pripadnici oružanih snaga vojno neutralnih država poput Irske, Austrije i Finske.²⁵

Predsedništvo Bosne i Hercegovine, kao državna institucija po ustavu ovlašćena za formulisanje i sprovođenje spoljne politike, još je tokom marta 2003. godine utvrdilo prvi strateški dokument zemlje. U tom smislu u „Opštim pravcima i prioritetima za sprovođenje spoljne politike Bosne i Hercegovine“ nedvosmisleno je podvučeno da je članstvo zemlje u Severnoatlantskom savezu jedan od prioriteta njenih inostranih aktivnosti.²⁶ Nakon ovoga je, a posle brojnih unutrašnjih otpora u Bosni i Hercegovini, došlo do transformacije dotadašnjih vojnih formacija, odnosno ostataka Armije Republike Bosne i Hercegovine, Vojske Republike Srpske i Hrvatskog vijeća obrane. To je podrazumevalo i činjenicu da su posle 2006. godine formirane Oružane snage Bosne i Hercegovine kao jedinstvena državna vojna formacija.²⁷ Ovim je *via facti* bilo jasno da će se postupno sve više stvarati uslovi za ulazak Bosne i Hercegovine u Severnoatlantski savez. Štaviše, činilo se upravo tada da će se etnopolitičke elite u ovoj zemlji upravo oko pitanja članstva u NATO najlakše međusobno usaglasiti.²⁸

Prve godine nakon ulaska Bosne i Hercegovine u Partnerstvo za mir i intenziviranje puta ka članstvu u NATO (2006–2008)

Bosna i Hercegovina se krajem 2006. godine uključila u Partnerstvo za mir, uporedo sa svojim istočnim susedima – tada već razdvojenim Crnom Gorom i Srbijom. To je podrazumevalo da je već u martu 2007. godine potpisan i prvi sporazum između BiH i NATO u oblasti bezbednosti.²⁹ No, „prve korake“ ka

²⁵ Knauer Jannik, „EUFOR Althea: Appraisal and Future Perspectives of the EU’s Former Flagship Operation in Bosnia and Herzegovina“, *EU Diplomacy Papers*, No. 7, 2011, p. 14.

²⁶ „Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine“, Predsedništvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 26. mart 2003, II – Prioriteti vanjske politike, tačka 3.

²⁷ Dragan Đukanović, Svetlana Đurđević-Lukić, „Formiranje i struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine“, *Vojno delo*, godina LX, br. 2, 2008, str. 200–212.

²⁸ Zoran Pirolić, „NATO bliži od EU“, *Deutsche Welle*, Bon, 17. mart 2007, <https://www.dw.com/bs/nato-bli%C5%BEi-od-eu/a-2484090>, 22/07/2019.

²⁹ „Sporazum BiH i NATO o razmjeni tajnih podataka stupio na snagu 28. avgusta“, *Klix.ba*, Sarajevo, 31. avgust 2007, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/sporazum-bih-i-nato-a-o-razmjeni-tajnih-podataka-stupio-na-snagu-28-avgusta/070831123>, 22/07/2019.

članstvu u NATO Bosna i Hercegovina je započela tek u januaru 2008. godine potpisivanjem Individualnog akcionog plana partnerstva (*Individual Partnership Action Plan – IPAP*).³⁰ Ujedno je u aprilu 2008. godine otpočeo i intenzivni dijalog o članstvu, a nakon samita NATO u Bukureštu.³¹

Veoma je bitno istaći i da se Bosna i Hercegovina uključila u rad Američko-jadranske povelje 25. septembra 2008. godine, i time se pridružila osnivačima ovog aranžmana Hrvatskoj, Albaniji, tadašnjoj Makedoniji i Sjedinjenim Američkim Državama.³² Time je osnažena već prilično uočljiva perspektiva članstva u NATO i Bosna i Hercegovina je dobila nedvosmislenu podršku Sjedinjenih Američkih Država kada je u pitanju članstvo u ovom Savezu. Ovo strateško partnerstvo SAD i BiH se u kasnijim etapama na putu ka članstvu u NATO umnogome više puta potvrđivalo.

Treba napomenuti da su se bosanskohercegovački susedi upravo u tom periodu različito odnosili prema Severnoatlantskom savezu. Dok je Hrvatska tokom 2009. godine postala punopravna članica NATO, Srbija je usled predviđenog angažmana ovog saveza na Kosovu u skladu sa tzv. Ahtisarijevim planom („Sveobuhvatni predlog za rešavanje statusa Kosova“) krajem 2007. godine proglasila svoju vojnu neutralnost.³³ Ovim je *de facto* obustavila aktivnosti vezane za ulazak u NATO, što je bila državna politika Savezne Republike Jugoslavije, a potom i Državne zajednice Srbija i Crna Gora nakon 2000. godine.³⁴ Ovakav stav zvaničnog Beograda dao je podsticaj rukovodstvu Republike Srpske da postupno izmeni svoje pozicije vezane za članstvo Bosne i Hercegovine u NATO.

³⁰ „Hronologija puta BiH u NATO: Od zahtjeva za članstvo u NATO do vojne neutralnosti Republike Srpske“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 22. maj 2019, <https://www.slobodnaevropa.org/a/29956622.html>, 22/07/2019.

³¹ Ibid.

³² Dragan Đukanović, „Jadranska povelja: kraći put za ulazak u NATO“, *Me unarodni problemi*, vol. LVII, broj 3, 2005, str. 373–374.

³³ Dragan Đukanović, „Vojna neutralnost Srbije u zapadnobalkanskom kontekstu“, u: Srđan Korać (ur.), *Uticao vojne neutralnosti Srbije na bezbednost i stabilnost u Evropi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, Hanns Seidel Stiftung – Kancelarija za Srbiju i za Crnu Goru, Beograd, 2016, str. 270–283.

³⁴ Dragan Đukanović, „Spoljnopolitičko pozicioniranje Srbije (SRJ/SCG) od 1992. do 2015. godine“, *Me unarodna politika*, god. LXVI, br. 1158–1159, str. 118.

Akcioni plan za članstvo BiH u NATO (2010–2018): zastoj na pola puta

Početakom 2009. godine postojao je pokušaj da se Bosna i Hercegovina pripremi za dobijanje Akcionog plana za članstvo u NATO (*Membership Action Plan – MAP*). No, za ovu zemlju na Samitu NATO u Strazbur–Kelu 2009. nije bilo osigurano dobijanje MAP.³⁵ Štaviše, bila je evidentna nespremnost da se Bosni i Hercegovini odobri ovaj naredni korak ka članstvu u NATO, iako su Sjedinjene Američke Države u vezi sa tim imale izvesne rezerve.

Tek u aprilu 2010. godine NATO se saglasio da se Bosni i Hercegovini odobri Akcioni plan za članstvo, ali pod određenim uslovima.³⁶ To je podrazumevalo registraciju entitetske „perspektivne vojne imovine“ (na ukupno 63 lokacije) sa ovog nivoa vlasti na državu Bosnu i Hercegovinu.³⁷ Kako je u Republici Srpskoj jačalo raspoloženje protiv članstva države BiH u NATO, ovo nije ni sprovedeno u proteklom periodu. To se zapravo odnosilo na više od dvadeset lokacija u ovom delu BiH. Iako je Sud Bosne i Hercegovine doneo odluku o uknjižbi kasarne Han Pjesak, sa entiteta Republika Srpska na državu, to nije urađeno.³⁸ Takođe, Ustavni sud BiH je 16. avgusta 2017. godine potvrdio prethodnu presudu Suda BiH.³⁹ Pored navedenog postojali su i drugi uslovi poput učešća pripadnika Oružanih snaga BiH u mirovnoj misiji NATO u Avganistanu nakon 2009. godine, ali i intenzivniji rad na deminiranju zaista velikih područja u Bosni i Hercegovini.⁴⁰

No, kako se unutar Bosne i Hercegovine postepeno menjalo raspoloženje pa i kod onih koji su ranije bili predvodnici ovog procesa poput Saveza nezavisnih

³⁵ “Strasbourg / Kehl Summit Declaration“, Strasbourg, Kehl, 4 April 2009, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52837.htm?mode=pressrelease, 22/09/2018, points 24 and 26.

³⁶ Odluka je doneta na ministarskom savetu NATO u Talinu. Videti i: “Lisbon Summit Declaration“, Lisbon, 20 November 2010, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm, 22/07/2019, point 17.

³⁷ Dženana Halimović, „Knjiženje vojne imovine: Može li BiH u NATO?“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 1. decembar 2016, <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-vojna-imovina-knjizenje/28148704.html>, 22/07/2019.

³⁸ Dragan Maksimović, „Nakon odluke Suda BiH RS (ne)knjiži vojnu imovinu?“, *Deutsche Welle*, Bon, 17. avgust 2017, <https://www.dw.com/bs/nakon-odluke-ustavnog-suda-bih-republika-srpska-neknji%C5%BEi-vojnu-imovinu/a-40130651-0>, 22/07/2019.

³⁹ Aida Đugum, „Ustavni sud ubrzava BiH ka NATO“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 16. avgust 2017, <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-nato-vojna-imovina-rs/28680331.html>, 22/07/2019.

⁴⁰ Dragan Đukanović, *Balkan na posthladnoratovskom raskrš u (1989–2016)*, op. cit., str. 95–96.

socijaldemokrata Republike Srpske u kontekstu članstva u NATO, tako su i Sjedinjene Američke Države insistirale na ubrzanoj perspektivi članstva ove zemlje.⁴¹ U međuvremenu su, naime, Sjedinjene Američke Države uspele da zahvaljujući saradnji sa transatlantskim partnerima ponajpre osiguraju ulazak Albanije i Hrvatske u NATO 2009. godine, a tokom 2017. godine i Crne Gore. Takođe, nakon potpisivanja Prespanskog sporazuma (17. jun 2018) i njegove uspešne implementacije u današnjoj Severnoj Makedoniji i susednoj Grčkoj osiguran je ulazak nekadašnje najjužnije jugoslovenske republike u NATO krajem 2019. ili početkom 2020. godine, odnosno nakon završetka procesa ratifikacije njenog pristupnog protokola.⁴² Pored navedenog Sjedinjene Američke Države su dale podršku transformaciji Bezbednosnih snaga Kosova u *de facto* njegove oružane snage krajem 2018. godine čime su potvrdile zainteresovanost i stvaranje uslova za budući ulazak Kosova u NATO.⁴³

Ipak, pošto su u oktobru 2018. godine u Bosni i Hercegovini bili organizovani opšti izbori i pre nego što su postojali realni pokušaji da se formiraju državne institucije, a pre svega Savet ministara, NATO je 5. decembra 2018. godine iznenada odobrio aktivaciju Akcionog plana za članstvo zahtevajući i ubrzano podnošenje godišnjeg nacionalnog plana.⁴⁴ Sjedinjene Američke Države su tada istakle značajan napredak BiH u osiguravanju uslova za članstvo u NATO sa očiglednom geopolitičkom namerom da se nakon uspešne deblokade evroatlantskih integracija Severne Makedonije sličan podsticaj da i ovoj zemlji, a kako bi Zapadni Balkan u celini bio više u sferi ojačanih uticaja ove zemlje i Zapada uopšte, u odnosu na sve snažnije druge aktere poput Rusije ili Kine. Pored navedenog, Sjedinjene Američke Države upravo u članstvu Bosne i Hercegovine u NATO vide jasnu perspektivu njenog očuvanja kao celovite države, kao i izostanka potencijalnih unutrašnjih konflikata.

⁴¹ „Hronologija puta BiH u NATO: Od zahtjeva za članstvo u NATO do vojne neutralnosti Republike Srpske”, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, op. cit.

⁴² „Tramp odobrio pristupanje Severne Makedonije NATO-u”, N1, Beograd, 30. april 2019, <http://rs.n1info.com/Svet/a480252/Tramp-odobrio-pristupanje-Severne-Makedonije-NATO-u.html>

⁴³ „Ambasador SAD: Evolucija KBS u oružane snage pozitivan korak za Kosovo, granice se mogu menjati dobrom voljom obe strane”, *KoSSev*, Kosovska Mitrovica, 7. decembar 2018, <https://kossev.info/ambasador-sad-evolucija-kbs-u-oruzane-snage-pozitivan-korak-za-kosovo/>, 22/07/2019.

⁴⁴ „BiH dobila zeleno svetlo za aktiviranje MAP”, N1, Sarajevo, 5. decembar 2018, <http://ba.n1info.com/Vijesti/a301611/BiH-dobila-zeleno-svetlo-za-aktiviranje-MAP-a.html>, 22/07/2019.

Unutrašnja razmimoilaženja unutar Bosne i Hercegovine po pitanju članstva u NATO: nedostatak minimalnog konsenzusa

Iako se tokom protekle decenije činilo da će vodeći bošnjački, srpski i hrvatski akteri postići saglasnost vezanu za članstvo u NATO, u međuvremenu se situacija umnogome izmenila.⁴⁵ Rezultat je to promene geopolitičkih okolnosti na zapadu Balkana. Došlo je do vidnog jačanja uticaja Ruske Federacije kroz prevashodno energetska i širu privrednu sferu, a potom i kroz nedvosmislen politički uticaj na entitetske strukture vlasti u Republici Srpskoj.⁴⁶

Bošnjačke i hrvatske elite podržane od strane Turske i Hrvatske sasvim su saglasne sa ulaskom zemlje u NATO, dok sa druge strane je došlo do značajne transformacije u srpskom korpusu. Iako je sadašnji Savez nezavisnih socijaldemokrata bio jedna od političkih partija i opcija koje su najglasnije zagovarale članstvo Bosne i Hercegovine u NATO to se danas u potpunosti izmenilo.⁴⁷ Pored činjenice da je s kraja 2007. godine Srbija proklamovala svoju vojnu neutralnost nezadovoljna tadašnjim epilogom rešavanja kosovske krize, politički predstavnici Srba u Bosni i Hercegovini nisu to odmah sledili.⁴⁸ Naprotiv, tek je sa evidentnim jačanjem uticaja Ruske Federacije na Zapadnom Balkanu generalno, a posebno u Srbiji i Republici Srpskoj, u drugoj polovini protekle decenije stanje u potpunosti promenjeno. Zvanična Moskva već duže od deceniju ponavlja da svako širenje NATO na Balkanu vodi ugrožavanju njenih političkih interesa.⁴⁹ To se svakako odnosilo kako na Hrvatsku i Albaniju (2009), tako tokom proteklih godina i na Crnu Goru (2017) i Severnu Makedoniju.⁵⁰

Upravo u tom svetlu promenjenog odnosa prema NATO Narodna skupština Republike Srpske je 17. oktobra 2017. godine usvojila „Rezoluciju o zaštiti

⁴⁵ „Cvijanović: Nije nužno biti član NATO da bi država ušla u EU“, *Radio televizija Vojvodine*, Novi Sad, 18. februar 2019, http://www.rtv.rs/sr_lat/region/cvijanovic-nije-nuzno-biti-clan-nato-da-bi-drzava-usla-u-eu_992997.html, 22/07/2019.

⁴⁶ Dušan Reljić, „Rusija i Zapadni Balkan“, ISAC fond, Beograd, 2017, <https://www.isac-fund.org/wp-content/uploads/2017/01/Rusija-i-zapadni-balkan.pdf>, 22/07/2019, str. 36–37.

⁴⁷ Dalio Silah, „Kako je Dodik mijenjao stav o članstvu BiH u NATO savezu“, *Istinomjer*, Sarajevo, 23. april 2018, <https://istinomjer.ba/kako-je-dodik-mijenjao-stav-o-clanstvu-bih-u-nato-savezu/>, 22/07/2018.

⁴⁸ Dragan Đukanović, *Balkan na posthladnoratovskom raskrš u (1989–2016)*, op. cit., str. 97–99.

⁴⁹ Boris Varga, „Samit NATO u Bukureštu: Teški pregovori sa NATO“, *Vreme*, br. 900, 3. april 2009.

⁵⁰ „Server: čim se konstituiše EK nastavlja se proširenje“, *Pobjeda*, Podgorica, 8. jul 2019, str. 2–3.

ustavnog poretka i vojnoj neutralnosti Republike Srpske.⁵¹ U njoj je istaknuto da ova entitetska institucija „*donosi odluku o proglašavanju vojne neutralnosti Republike Srpske u odnosu na postojanje vojne saveze do eventualnog raspisivanja referenduma u Republici Srpskoj na kome bi se donijela konačna odluka o tom pitanju.*”⁵² Iako je evidentno da entitetski organi vlasti ne mogu donositi odluke iz nadležnosti države Bosne i Hercegovine, to je bilo učinjeno. Takođe, u navedenom dokumentu je rečeno i da će Republika Srpska svoje buduće stavove o pitanju članstva Bosne i Hercegovine u Severnoatlantskom savezu koordinisati sa Srbijom.⁵³

Sa druge strane, Predsedništvo Bosne i Hercegovine je 13. marta 2018. godine utvrdilo i usvojilo „Strategiju spoljne politike BiH 2018–2023. godine“, čime je istaknuto da je članstvo zemlje u NATO jedan od stubova njene politike.⁵⁴ U tom smislu se posebno ukazuje na nužnost aktiviranja Akcionog plana za članstvo i postizanja šireg konsenzusa unutar zemlje po navedenom pitanju.⁵⁵ Takođe, u strategiji se ističe i da je važno da dođe do daljeg razvoja Oružanih snaga BiH i njihove pune komplementarnosti sa NATO standardima.⁵⁶ U jednom delu navedenog dokumenta se ističe i da će saradnja BiH sa NATO biti veoma značajna za borbu protiv ilegalne trgovine ljudima i oružjem, kao i organizovanim kriminalom i terorizmom.⁵⁷ Tadašnji član Predsedništva Bosne i Hercegovine iz reda srpskog naroda bio je Mladen Ivanić, a u međuvremenu na ovu funkciju je izabran Milorad Dodik, koji se oštro retorički protivi čak i ozbiljnijoj raspravi o članstvu ove države u NATO.⁵⁸ No, upravo je on tokom protekle decenije bio jedan od najglasnijih zagovornika ovog članstva u Bosni i Hercegovini i da je s tim u vezi ranije pokazivao izrazitu kooperativnost sa predstavnicima međunarodne zajednice i samog NATO.⁵⁹

⁵¹ „Rezolucija o zaštiti ustavnog poretka i proglašenju vojne neutralnosti Republike Srpske“, Narodna skupština Republike Srpske, Banja Luka, 18. oktobar 2017.

⁵² Ibid., tačka 5.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ „Strategija vanjske politike Bosne i Hercegovine 2018.–2023. godine“, Predsedništvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 13. mart 2018.

⁵⁵ Ibid., Stubovi vanjske politike, a) Sigurnost i stabilnost, NATO.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ „Republika Srpska neće pristati na članstvo u NATO“, *Radio televizija Vojvodine*, Novi Sad, 17. jun 2019, http://www.rtv.rs/sr_lat/region/dodik-republika-srpska-nece-pristati-na-clanstvo-u-nato_1026267.html, 22/07/2019.

⁵⁹ Tanja Topić, „Od izdajnika do spasitelja“, *Vreme*, br. 857, Beograd, 7. jun 2007.

Kada su u pitanju politički predstavnici Bošnjaka u Bosni i Hercegovini gotovo da postoji potpuna saglasnost kada je u pitanju članstvo zemlje u NATO. Oni zapravo smatraju da je veoma značajno da Bosna i Hercegovina što pre uđe u članstvo ovog Saveza, što bi osiguralo celovitost države i njen nesmetan razvoj.⁶⁰ Tu je posebno vidna podrška koju su bošnjački političari dobijali iz Turske ovim povodom, pre nego što je došlo do zahlađenja u odnosima ove zemlje sa Sjedinjenim Američkim Državama, a samim tim i sa NATO posle 2016. godine.⁶¹ Kako su planovi za ponovni reustrojstvo Bosne i Hercegovine u bošnjačkoj eliti veoma živi, čini se da se u članstvu zemlje u NATO dodatno vidi i mogućnost da se pitanje prekomponovanja države realizuje u narednom vremenskom razdoblju nakon pristupanja ovom Savezu.⁶² Štaviše, to bi, po mišljenju dominantnih bošnjačkih aktera u BiH, bila i izvesna mera osiguranja legitimiteta i spoljne podrške za navedene ciljeve.

Posle ulaska Hrvatske u članstvo Severnoatlantskog saveza u aprilu 2009. godine ojačale su i aspiracije bosanskohercegovačkih Hrvata za ulaskom Bosne i Hercegovine u ovaj Savez. Štaviše, u ovom trenutku je jasno da su upravo čelnici Hrvatske demokratske zajednice BiH, kao i Hrvatskog narodnog sabora Bosne i Hercegovine, kao svojevrsne krovne organizacije bh. Hrvata, veoma zainteresovani da se put ka članstvu u NATO što više ubrza i da konačno rezultira članstvom.⁶³ U izvesnoj meri čelnici Hrvata u Bosni i Hercegovini i u članstvu zemlje u NATO vide mogućnost da ojačaju vlastiti položaj unutar Bosne i Hercegovine, odnosno da spreče potencijalnu dodatnu majorizaciju od strane brojnijih Bošnjaka pre svega u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine.⁶⁴

Sve navedeno, dakle, pokazuje da dolazi do značajnih unutrašnjih razmimoilaženja po pitanju budućeg članstva u NATO, kao i da se ovo pitanje

⁶⁰ Aleksandra Tolj Ružić, „Izetbegović: Neophodno je naći kompromis kada je NATO put u pitanju“, N1, Sarajevo, 21. jun 2019, <http://ba.n1info.com/Vijesti/a351753/Izetbegovic-Neophodno-naci-kompromis-kada-je-NATO-put-u-pitanju.html>, 22/07/2019.

⁶¹ Amina Bjelonja, „Erdogan: Turska podržava evropski i NATO put BiH“, *Glas Amerike*, Vašington, 8. jun 2019, <https://ba.voanews.com/a/erdogan-razgovarao-sa-clanovima-predsjednistva-bih/4991368.html>, 22/07/2019.

⁶² „Pročitajte saopćenje DF: Za početak razgovora o vlasti“, N1, Sarajevo, 26. mart 2019, <http://ba.n1info.com/Vijesti/a324129/DF-i-SDA.html>, 22/07/2019.

⁶³ „Čović sa Merkel: Evropski i NATO put BiH nema alternativu“, *Klix*, Sarajevo, 18. maj 2019, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/covic-sa-merkel-evropski-i-nato-put-bosne-i-hercegovine-nema-alternativu/190518113>, 22/07/2019.

⁶⁴ Dragan Đukanović, Milovan Jovanović, „Križa u Federaciji Bosne i Hercegovine – između građanskog bunta i revizije političkog sistema“, *Kultura polisa*, god. XI, br. 24, Beograd, Novi Sad, 2014, str. 59–80.

pojaviilo kao dominantno u predizornoj i postizornoj fazi u Bosni i Hercegovini tokom 2018. i 2019. godine. Navedena tema vezana za aktiviranje Akcionog plana za članstvo, odnosno potencijalno slanje godišnjeg nacionalnog programa, postala je predominantna kada je u pitanju formiranje novog saziva Saveta ministara.⁶⁵ Takvo stanje samo je do apsurdna dovelo prilike u Bosni i Hercegovini, odnosno ponovo je iniciralo osnaženi angažman Sjedinjenih Američkih Država, ali i određenih država članica Evropske unije da dođe do deblokade ovog procesa i nesmetanog rada Saveta ministara.

Zato je prevashodno uz posredovanje ambasadora Evropske unije u Bosni i Hercegovini, Larsa-Gunara Vigemarka (*Lars Gunnar Wigemark*), 5. avgusta 2019. godine u Sarajevu potpisan dokument o osnovnim principima za uspostavljanje vlasti na nivou države.⁶⁶ Navedene su principe potpisali Bakir Izetbegović, predsednik Stranke demokratske akcije BiH, Milorad Dodik, predsednik Saveza nezavisnih socijaldemokrata i Dragan Čović, predsednik Hrvatske demokratske zajednice BiH. U „Principima za formiranje vlasti na nivou Bosne i Hercegovine“ se u stavu 3. navode prilično nejasni i veoma kontradiktorni stavovi oko nastavka puta BiH u NATO. Ponajpre se u navedenom dokumentu ističe da će BiH „*nastaviti integracione procese u skladu sa Ustavom i zakonima*“,⁶⁷ kao i da će se produbljivati odnosi sa NATO, ali „*ne prejudiciraju i budu e odluke u vezi sa lanstvom BiH*.“⁶⁸ Sa druge strane, u ovoj tački se ističe i da će Komisija za NATO integracije BiH saradujući sa državnim institucijama realizovati svoje aktivnosti „*uklju uju i i izradu nacrtu i planova*“.⁶⁹ No, ovako sročeni član navedenih principa je ostavio brojne nedoumice i veoma različita tumačenja u Bosni i Hercegovini.⁷⁰

⁶⁵ Gordana Sandić-Hadžihasanović, „NATO prepreka do nove vlasti u BiH“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 11. april 2019, <https://www.slobodnaevropa.org/a/29875120.html>, 22/07/2019.

⁶⁶ „Principi za formiranje vlasti na nivou Bosne i Hercegovine“, Sarajevo, 5. avgust 2019, Integralni tekst na sajtu: https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/122935/ekskluzivno_evo_sta_su_potpisali_izetbegovic_chovic_i_dodik.html, 08/08/2019.

⁶⁷ Ibid., tačka 3.

⁶⁸ Ibid., tačka 3.

⁶⁹ Ibid., tačka 3.

⁷⁰ Gordana Sandić-Hadžihasanović, „Ko je ‘povukao ručnu’ u dogovoru o Vijeću ministara?“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 6. avgust 2019, <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-formiranje-vlasti-30-dana/30095309.html>, 08/08/2019.

Susedi i članstvo BiH u NATO – između podrške i vidne uzdržanosti

Zvanični Zagreb kroz izjave državnih zvaničnika neretko ističe punu podršku Bosni i Hercegovini na njenom putu ka članstvu u Severnoatlantskom savezu. To je posebno vidljivo u izjavama hrvatske predsednice Kolinde Grabar-Kitarović, koja je bila duži niz godina i profesionalno angažovana u NATO sedištu u Briselu.⁷¹ Veoma slične stavove ima i aktuelni hrvatski premijer Andrej Plenković.⁷² Hrvatska u članstvu Bosne i Hercegovine u NATO vidi i mogućnost osiguranja vlastitog položaja imajući u vidu činjenicu da su njeni severni i južni delovi upravo na neki način razjedinjeni „uklještenom“ Bosnom i Hercegovinom. Ulaskom Bosne i Hercegovine u NATO i bezbednost same Hrvatske bi u tom smislu promenila i unapredila. Naravno, Hrvatska permanentno ukazuje i na strah od radikalnih islamista u susednoj Bosni i Hercegovini.⁷³

Zvanična Srbija je kada je u pitanju ulazak Crne Gore u NATO od 2012. do 2017. godine bila prilično indiferentna, a slično se može reći i za slučaj budućeg ulaska Severne Makedonije. Međutim, vidno je to da to nije isto i sa ulaskom Bosne i Hercegovine u ovaj vojno-politički Savez. Iako ne postoje javne izjave u kojima se srpski zvaničnici pozivaju na obustavljanje ovog puta Bosne i Hercegovine ka članstvu u NATO jasno je da postoji izvesna sinhronizacija aktivnosti sa rukovodstvom bh. entiteta Republika Srpska po navedenom pitanju.⁷⁴ To je uostalom utvrđeno i u rezoluciji Narodne skupštine Republike Srpske iz oktobra 2017. godine. Štaviše, prenaplašena retorika srpskih zvaničnika u Bosni i Hercegovini po ovom pitanju često se poziva i vezuje za stav zvaničnog Beograda prema članstvu Srbije u NATO, a kao razlog za odustajanje od članstva se pominje delovanje Severnoatlantskog saveza u Bosni i Hercegovini (1994. i

⁷¹ „Grabar-Kitarović: Hrvatska spremna da pomogne BiH na putu ka NATO i EU“, *Nezavisne novine*, Banja Luka, 15. januar 2019, <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Grabar-Kitarovic-Hrvatska-spremna-da-pomogne-BiH-na-putu-ka-NATO-i-EU/517937>, 22/07/2019.

⁷² „Plenković ugostio novog američkog veleposlanika, razgovarali o BiH i viznom režimu“, *T portal*, Zagreb, 18. januar 2018, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/plenkovic-ugostio-novog-americkog-veleposlanika-razgovarali-o-bih-i-viznom-rezimu-foto-20180118>, 22/07/2019.

⁷³ „Mektić i dalje tvrdi da je SOA ‘upala’ u BiH, ljut zbog obustave istrage“, *N1*, Zagreb, 4. april 2019, <http://hr.n1info.com/Regija/a382688/Mektic-i-dalje-tvrdi-da-je-SOA-upala-u-BiH-ljut-zbog-obustave-istrage.html>, 22/07/2019.

⁷⁴ „Dačić: BiH nikada neće postati članica NATO bez saglasnosti Srpske“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 5. maj 2019, <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/region/dacic-bih-nikad-uce-postati-clan-nato-bez-saglasnosti-srpske-454702>, 22/07/2019.

1995. godine), ali i u bivšoj Saveznoj Republici Jugoslaviji od marta do juna 1999. godine.⁷⁵ Raspoloženje protiv članstva Srbije u NATO se povećava kako prolazi vreme od njegove intervencije na nekadašnju Saveznu Republiku Jugoslaviju.⁷⁶ To se posebno medijski potkrepljuje i stalnim potenciranjem opasnosti od Severnoatlantskog saveza kada je u pitanju Srbija.

Zato je stav o neulasku u NATO još uvek uvek čvrst i nepromenjen, iako Srbija značajno vojno saraduje sa NATO i njegovim državama članicama.⁷⁷ Takođe, ona je ostvarila najvišu moguću saradnju sa NATO koju može ostvariti jedna država koja nema realnu aspiraciju za članstvo. To ukazuje i da bi vojna neutralnost proklamovana još 2007. godine ubuduće mogla biti na neki način supstituisana prilično duboko razvijenom saradnjom i partnerstvom sa NATO, a po recimo ugledu na neke druge vojno neutralne zemlje – pre svega Finsku. Zapravo ova zemlja, iako nije članica NATO, veoma intenzivno kooperira sa ovim Savezom, a posebno frustrirana određenom vrstom stalnog straha od delovanja njenog istočnog suseda – Ruske Federacije.

Crna Gora je već dve godine, od juna 2017. godine, članica NATO, što je i konstatovano kao nova regionalna okolnost u „Strategiji spoljne politike BiH od 2018. do 2023. godine.“⁷⁸ To je uticalo i na promenu položaja Bosne i Hercegovine. Naime, veći deo njene spoljne granice je sa Hrvatskom i Crnom Gorom, koje su članice NATO. Tako od ukupno 1538 km međunarodne granice, Bosna i Hercegovina sa Srbijom ima svega 357 km zajedničke granice (približno ¼). To dodatno daje argumente ka članstvu BiH u NATO. Zvanična Podgorica često je ukazivala na to da se prilike unutar Bosne i Hercegovine moraju urediti sa prevashodnim ciljem postizanja njene pune funkcionalnosti.⁷⁹ U tom smislu susedna Crna Gora, koja je i inače i sama bila suočena sa nedostatkom temeljnog konsenzusa u vezi sa NATO članstvom, veoma je zainteresovana da Bosna i

⁷⁵ „Dodik: Ne praštam bombardovanje, neću dozvoliti NATO granicu na Drini“, *Radio televizija Vojvodine*, Novi Sad, 25. mart 2019, http://rtv.rs/sr_lat/politika/dodik-ne-prastam-bombardovanje-necu-dozvoliti-nato-granicu-na-drini_1003444.html, 22/07/2019.

⁷⁶ „Anketa: Protiv ulaska u NATO 89 posto građana Srbije“, *Al Jazeera Balkans*, Sarajevo, 12. jun 2019, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/anketa-protiv-ulaska-u-nato-89-posto-gradana-srbije>, 22/07/2019.

⁷⁷ „Dvadeset godina od NATO bombardovanja: Saradnja nikada bolja, da li je vreme za članstvo?“, *Analysis*, No. 7, Institut za evropske poslove, Beograd, januar 2019, str. 2–9.

⁷⁸ „Strategija vanjske politike Bosne i Hercegovine od 2018.–2023. godine“, op. cit., 1. Uvod.

⁷⁹ „Đukanović za Glas Amerike: Evropa mora da povuče Balkan naprijed“, *Glas Amerike*, Vašington, 5. maj 2019, <https://www.glasamerike.net/a/%C4%91ukanovi%C4%87-za-glas-amerike-evropa-mora-da-povu%C4%8De-balkan-naprijed/4904346.html>, 22/07/2019.

Hercegovina bude njegova članica. Inače, treba istaći da su dve zemlje uspele da prevaziđu sve probleme u bilateralnim odnosima, što na postjugoslovenskom području predstavlja značajnu novost i retkost.⁸⁰

Opšte je poznato da se političke, pa i bezbednosne prilike u zemljama „Dejtonskog četvorougla“, što uključuje Hrvatsku, Crnu Goru i Srbiju (naslednice bivše Savezne Republike Jugoslavije), kao i Bosnu i Hercegovinu, na određeni način višestruko koreliraju. Posebno se izazovi poput organizovanog kriminala, ilegalne trgovine ili pak terorizma mogu smatrati zajedničkim.⁸¹ U tom kontekstu i NATO pokušava da dâ svoj doprinos kada je u pitanju intenzivnija međudržavna saradnja, ali se ona neometano razvija i kroz druge multilateralne mehanizme. To se prevashodno realizuje pod okriljem Saveta za regionalnu saradnju (*Regional Cooperation Council*) i njegove posebne jedinice za bezbednost.⁸²

Dijametralno suprotstavljeni stavovi vodećih međunarodnih aktera po pitanju članstva BiH u NATO

Treba istaći i da se Sjedinjene Američke Države zalažu za ulazak Bosne i Hercegovine u NATO i da u vezi sa tim ne ostavljaju realnom bilo kakvu drugu mogućnost.⁸³ Američki zvaničnici to opravdavaju činjenicom da su institucije Bosne i Hercegovine još tokom protekle decenije donele stratešku odluku da zemlja pristupi Severnoatlantskom savezu (2003, 2006. i 2010. godine) i da sada nema mogućnosti da se ta odluka *ad hoc* menja.⁸⁴ No, naravno, reč je o tome da u ulasku BiH u NATO Sjedinjene Američke Države vide ponajpre mogućnost da bezbednosno zaokruže postjugoslovenski prostor, odnosno da osiguraju da se na Zapadnom Balkanu neće osnažiti pre svega ruski, ali i/ni kineski uticaj.

Uključivanjem zemalja Zapadnog Balkana u NATO osigurava se mogućnost da se čitav ovaj postkonfliktni prostor uveže sa globalnim Zapadom, odnosno da na

⁸⁰ Dragan Đukanović, *Balkan na posthladnoratovskom raskrš u (1989–2016)*, op. cit., str. 185–186.

⁸¹ Dragan Đukanović, „Is the Western Balkans a safe geopolitical construction?“, in: Dragana Kolarić (ed.), *Archibald Reiss Days*, tom. 2, Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade, 2015, pp. 125–132.

⁸² „Security Cooperation“, Regional Cooperation Council, <https://www.rcc.int/flagships/6/security-cooperation>, 22/07/2019.

⁸³ „Palmer razgovara sa članovima Predsjedništva BiH o NATO“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 5. decembar 2018, <https://www.slobodnaevropa.org/a/29639630.html>, 15/07/2019.

⁸⁴ *Recite Al Jazeera: Matthew Palmer*, 6. decembar 2018, <http://balkans.aljazeera.net/video/recite-al-jazeera-matthew-palmer>, 22/07/2019.

određeni način osnaži i dominacija Sjedinjenih Američkih Država, a koja je uspostavljena u posthladnoratovskom periodu.⁸⁵ One su tokom protekle decenije uspešno potpomogle i posredovale kada je u pitanju ulazak drugih država Balkanskog poluostrva u NATO. Tako se zapravo i kreirala jedna sasvim nova „NATO realnost“ u ovom delu Evrope. Ona je produkovana ponajpre ulaskom Mađarske (1999), Slovenije, Rumunije i Bugarske (2004), Hrvatske i Albanije (2009) i Crne Gore (2017). Takva realnost ne ostavlja realnom mogućnost da u regionu Zapadnog Balkana određeni deo ovog regiona ostane neintegrisan, sa određenim izuzetkom Srbije zbog njenih traumatičnih iskustava vezanih za bombardovanje tokom 1999. godine.⁸⁶

Danas se zato može govoriti o tome da će nakon očekivanog ulaska Severne Makedonije u NATO tokom ove ili početkom naredne godine, Sjedinjene Američke Države biti fokusirane na Bosnu i Hercegovinu, odnosno okončanje njenog puta ka članstvu. To je i do sada više puta napomenuto od strane administracije u Vašingtonu, ali je trenutno objektivno zasenjeno nastojanjima da se oživi i okonča dijalog o punoj normalizaciji odnosa između vlasti u Beogradu i Prištini. Ukoliko dođe do vidnog napretka po ovom pitanju zasigurno će članstvo Bosne i Hercegovine u NATO biti naredna izrazito aktuelna regionalna tema.⁸⁷

Veoma slične stavove sa Sjedinjenim Američkim Državama, koji su u međuvremenu ublaženi, po ovom pitanju imaju i druge države Zapada. To se pre svega odnosi na Veliku Britaniju, Saveznu Republiku Nemačku i Francusku.⁸⁸ Čini se zapravo da je tema proširenja NATO na države Zapadnog Balkana, ipak, mnogo lakše prihvatljiva opcija za tamošnja javna mnjenja nego kada je u pitanju maratonski proces pridruživanja ovih zemalja Evropskoj uniji.

Zvanična Moskva je veoma razočarana najavama da će uskoro Republika Severna Makedonija pristupiti Severnoatlantskom savezu.⁸⁹ Nedavno su izrečena

⁸⁵ Dragan Đukanović, „Is the Western Balkans a safe geopolitical construction?“, in: Dragana Kolarić (ed.), *Archibald Reiss Days*, op. cit., pp. 128–130.

⁸⁶ Veljko Popović, „Srbija polako postaje ostrvo u moru NATO članica“, *Glas Amerike*, Vašington, 24. jul 2018, <https://www.glasamerike.net/a/srbija-polako-postaje-ostrvo-u-moru-nato-%C4%8Dlanica/4497170.html>, 22/07/2019.

⁸⁷ „Ambasada SAD u BiH o sporazumu lidera: Postoji li konsenzus o podnošenju ANP-a?“, *N1*, Sarajevo, 7. avgust 2019, <http://ba.n1info.com/Vijesti/a361293/Americka-ambasada-u-BiH-Pozdravljamo-dogovor-o-formiranju-vlasti-u-BiH.html>, 08/08/2019.

⁸⁸ Edin Subašić, „Ko i zašto ne želi BiH u NATO-u?“, *Al Jazeera Balkans*, Sarajevo, 20. februar 2019, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/ko-i-zasto-ne-zeli-bih-u-nato-u>, 22/07/2019.

⁸⁹ „Zaev poručio Moskvi da Makedonija ide u NATO uz podršku građana“, *Radio televizija Srbije*, Beograd, 21. mart 2018, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/3078818/zaev-porucio-moskvi-da-makedonija-ide-u-nato-uz-podrsku-gradjana.html>, 22/07/2019.

od strane Rusije i ozbiljna upozorenja po ovom pitanju zvaničnom Skoplju.⁹⁰ No, i pored toga, kao i ranijih pokušaja opstrukcija ulaska Crne Gore u NATO tokom 2016. godine, proces novih proširenja postaje sve izvesniji.⁹¹ Do krajnjih granica osnažen uticaj Rusije u entitetu Republika Srpska za prevashodni cilj upravo ima odlaganje ili zapravo potpuno obustavljanje procesa ulaska BiH u NATO. Navedeni uticaj je prevashodno bio osnažen u ekonomskoj sferi, dok se danas može govoriti i o tome da su odnosi Rusije sa entitetom Republikom Srpskom umnogome čvršći nego sa Republikom Srbijom. To pokazuje i veliki broj sastanaka čelništva Republike Srpske, kao i aktuelnog predsedavajućeg Predsedništva Bosne i Hercegovine, Milorada Dodika sa najvišim ruskim državnim zvaničnicima.⁹² Međutim, određeni od Rusije obećani finansijski aranžmani podrške Republici Srpskoj više su puta izostali proteklih desetak godina.⁹³

Nakon predstojećeg ulaska Republike Severne Makedonije u NATO veoma će se teško govoriti o ruskom uticaju na čitav ili veći deo Zapadnog Balkana. Zapravo čini se da će on u tom slučaju prevashodno biti sveden na srpski činioac na Balkanu, odnosno na Srbiju i Republiku Srpsku. Ovo bismo mogli označiti i posebnim geopolitičkim terminom – Drinski region.

Kina, sa druge strane, kao globalni akter koji sve značajnije utiče i na države Zapadnog Balkana, za sada je prevashodno fokusirana na širenje vlastitog ekonomskog uticaja u regionu. No, to nikako ne isključuje da će se u perspektivi pojaviti i faktor političkog uslovljavanja, koji bi u svojoj osnovi bio u suštinskoj koliziji sa konceptom evroatlantskih integracija.⁹⁴ Ipak, kako Bosni i Hercegovini nije planirana nekakva značajnija uloga na osmišljenom kineskom „Pojasu i putu svile“, to zapravo ne bi trebalo da suštinski utiče i na njen put ka članstvu u Severnoatlantskom savezu.

Sa druge strane, od stava zvanične Ankare taj put Bosne i Hercegovine ka članstvu u NATO može umnogome biti zavisian. Naime, posle zahlađenja odnosa

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Svetozar Savić, „Politički karusel: Crna Gora, Makedonija, NATO i Rusije“, *Deutsche Welle*, Bon, 7. jun 2017, <https://www.dw.com/bs/politi%C4%8Dki-karusel-crna-gora-makedonija-nato-i-rusija/a-39143578-0>, 22/07/2019.

⁹² „Drugi susret ove godine: Dodik sa Putinom u Sankt Peterburgu“, *Veernje novosti*, Beograd, 22. maj 2019, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:796209-DRUGI-SUSRET-OVE-GODINE-Dodik-sa-Putinom-u-Sankt-Peterburgu>, 22/07/2019.

⁹³ Omer Karabeg, „Zašto Putin ne daje pare Dodiku?“, emisija Radio most, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 13. avgust 2017, <https://www.slobodnaevropa.org/a/putin-dodik-rs-rusija-pare-most/28672867.html>, 22/07/2019.

⁹⁴ Dragan Đukanović, *Balkan na posthladnoratovskom raskrš u (1989–2016)*, op. cit., str. 47–48.

na relaciji Ankara–Vašington, a nakon navodnog pokušaja puča u Turskoj 2016. godine došlo je do njenog određenog zaokreta ka zvaničnoj Moskvi. To zahvaljujući nesumnjivom uticaju ove zemlje na bošnjačku elitu – okupljenu pre svega oko Stranke demokratske akcije – moglo bi da izmeni čitavu dosadašnju njenu pozitivnu opredeljenost ka članstvu u NATO.⁹⁵ Sve antizapadne tendencije u Turskoj, dakle, će se van svake sumnje odraziti i na bošnjačke prvake u Bosni i Hercegovini. NATO s tim u vezi svakako može predstavljati najznačajniji test refleksije takvog raspoloženja.

Zaključak

Tema ulaska Bosne i Hercegovine u Severnoatlantski savez izaziva brojne kontroverze i probleme u ovoj državi. Iako se tokom protekle decenije zapravo činilo da će se nekakav minimalni konsenzus postići oko ove teme, pre svega zahvaljujući promeni geopolitičkih okolnosti, došlo je i do izvesne modifikacije prvobitnih stavova pojedinih bosanskohercegovačkih aktera.⁹⁶ Imajući zapravo u vidu da su se otvarale brojne strateške teme unutar Bosne i Hercegovine nakon potpisivanja i implementiranja Dejtonskog sporazuma (1995) to je doprinosilo i njenoj internoj nestabilnosti. One su se ticale njenog potencijalnog unutrašnjeg redefinisavanja, regulisanja međuetničkih odnosa između tri konstitutivna naroda, položaja manjinskih zajednica, ali i strateških odrednica međunarodnog položaja i spoljne politike Bosne i Hercegovine.⁹⁷

Spoljnopolitička strategija iz 2003. godine predviđala je da je članstvo Bosne i Hercegovine u Severnoatlantskom savezu jedan od temeljnih ciljeva ove zemlje.⁹⁸ Suočene sa tadašnjim predominantnim vojnim prisustvom NATO u Bosni

⁹⁵ Selim Sazak, "The U.S.–Turkey Relationship Is Worse Off Than You Think", *Foreign Policy*, September 11, 2018, <https://foreignpolicy.com/2018/09/11/the-u-s-turkey-relationship-is-worse-off-than-you-think/>, 22/07/2019.

⁹⁶ Dragan Đukanović, „Bosna i Hercegovina dve decenije posle Dejtona – između potpune unutrašnje podeljenosti i nerešenih problema sa susedima“, u: Stevan Rapačić, Tijana Kecmanović, Aleksandar Vraneš (urs), *Dejtonski sporazum – dve decenije mira i poruke za svet*, Predstavništvo Republike Srpske u Srbiji, Beograd, Fakultet političkih nauka, Banjaluka, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 142–151.

⁹⁷ Videti: Vuk Lazić, „Ograničenja primene koncepta izgradnje države: slučaj Bosne i Hercegovine“, *Meunarodni problemi*, Vol. LXX, br. 2, 2018, str. 181–217.

⁹⁸ Davor Vuletić, *U susret novoj Strategiji vanjske politike Bosne i Hercegovine 2018–2023.*, Friedrich Ebert Stiftung, Vanjskopolitička inicijativa, Sarajevo, novembar 2018, str. 5–17.

i Hercegovini tamošnje političke elite su i započele navedeni proces koji je *de facto* krenuo 2006. godine, ali koji je tokom narednih godina bio usporen. Istovetan cilj potvrdila je i strategija spoljne politike države Bosne i Hercegovine iz 2018. godine.⁹⁹

Ipak, politika uslovljavanja, koja se pojavila nakon samita NATO 2009. godine i trajala do kraja 2018. godine, doprinela je da se ovaj proces objektivno uspori i da se na određeni način suštinski dovede i u pitanje. U međuvremenu, zahvaljujući osnaženoj ulozi Rusije na Balkanu, ali i odluci Republike Srbije da proglasi vojnu neutralnost, srpski politički činioci u Bosni i Hercegovini ponajpre su promenili retoriku kada je u pitanju pristupanje NATO, a potom nisu pokazali volju da ispune uslove koji su s tim u vezi bili postavljeni. Ovo se pre svega odnosilo na vojnu imovinu, odnosno njenu preregistraciju sa entiteta na državu. No, treba istaći da ovaj proces nije okončala ni Federacija Bosne i Hercegovine.¹⁰⁰

Kada apstrahujemo potencijalne scenarije, a imajući u vidu i trenutnu krizu vezanu za formiranje vlasti na državnom nivou u Bosni i Hercegovini, mogu se razlučiti dva. *Prvi* je da na insistiranje Sjedinjenih Američkih Država, ipak, u narednom periodu dođe do deblokade procesa ulaska Bosne i Hercegovine u Severnoatlantski savez. Ovaj scenario bi podrazumevao novu modifikaciju stavova srpske političke elite u ovoj zemlji i spremnost za odobravanje ulaska u NATO. Međutim, dodatnu otežavajuću okolnost predstavlja pre svega isključivo vezivanje entiteta Republika Srpska sa susednom Srbijom kada je u pitanju determinisanje njenog odnosa prema NATO. Štaviše, tu je i nedvosmisleni ojačani ruski politički uticaj koji može navedeni scenario učiniti prilično nerealnim.

Drugi, umnogome realniji scenario, jeste da se prolongira bilo kakva aktivnost u vezi sa aktivacijom Akcionog plana za članstvo kroz neusvajanje godišnjeg nacionalnog programa. Navedeno bi i dalje *de facto* blokiralo formiranje, ali i rad Saveta ministara Bosne i Hercegovine prema prošlogodišnjim izbornim rezultatima, što bi ovu državu dodatno opteretilo i destabilizovalo. Ovakav razvoj događaja dodatno bi uticao pre svega na Sjedinjene Američke Države, koje bi pokrenule značajniju diplomatsku aktivnost vezanu za unutrašnje veoma složene prilike u Bosni i Hercegovini. Međutim, ovo je trenutno, kada je u pitanju američka administracija u drugom planu zbog predominantne regionalne teme vezane za

⁹⁹ Ibid., str. 7–9.

¹⁰⁰ „Knjiženje vojne imovine blokira i Federacija Bosne i Hercegovine: Od 69 perspektivnih lokacija, na BiH upisano 19“, *Blic*, Beograd, 29. avgust 2017, <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/knjiženje-vojne-imovine-blokira-i-federacija-bih-od-69-perspektivnih-lokacija-na-bih/q8lcmrsr>, 22/07/2019.

pokušaj da se „oživi“ dijalog između Beograda i Prištine (koji je otpočeo još 2011. godine).¹⁰¹ Teško je, sa druge strane, očekivati da će Sjedinjene Američke Države na bilo koji način izmeniti svoju strategiju kada je u pitanju ulazak Bosne i Hercegovine u NATO,¹⁰² što će rezultirati ojačanim pritiskom na tamošnje političke aktere, a pre svega srpske političke faktore u ovoj zemlji.¹⁰³

Neizvesnost uspeha ovog trinaest godina dugog procesa evroatlantskog puta Bosne i Hercegovine samo će dodatno uticati na prilike u širem regionu Zapadnog Balkana, odnosno to će se reflektovati i na odnose sa njenim susedima. Ovo može biti u narednom vremenskom razdoblju i izvor određenih međudržavnih napetosti. No, očigledno je i da se bez Bosne i Hercegovine, ali ni Srbije, ne može zaokružiti područje koje Sjedinjene Američke Države smatraju da je zbog njegovog postkonfliktnog karaktera bitno integrisati u Severnoatlantski savez. Dakle, Zapadni Balkan tako ostaje i dalje, prema procenama Zapada, osetljivo područje i podložno stalnim talasima uticaja drugih aktera, a na prvom mestu Ruske Federacije.

Bibliografija

- „Ambasador SAD: Evolucija KBS u oružane snage pozitivan korak za Kosovo, granice se mogu menjati dobrom voljom obe strane“, *KoSSev*, Kosovska Mitrovica, 7 Decembar 2018, <https://kossev.info/ambasador-sad-evolucija-kbs-u-oruzane-snage-pozitivan-korak-za-kosovo/>, 22/07/2019.
- „Ambasada SAD u BiH o sporazumu lidera: Postoji li konsenzus o podnošenju ANP-a?“, *N1*, Sarajevo, 7. avgust 2019, <http://ba.n1info.com/Vijesti/a361293/Americka-ambasada-u-BiH-Pozdravljamo-dogovor-o-formiranju-vlasti-u-BiH.html>, 08/08/2019.
- „Anketa: Protiv ulaska u NATO 89 posto građana Srbije“, *Al Jazeera Balkans*, Sarajevo, 12. jun 2019, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/anketa-protiv-ulaska-u-nato-89-posto-gradana-srbije>, 22/07/2019.

¹⁰¹ Dragan Đukanović, „Odnosi između Beograda i Prištine: od tehničkog do političkog dijaloga“, *Me unarodni problemi*, Vol. LXV, br. 4, 2013, str. 365–385.

¹⁰² „Pompeo pozvao BiH da napravi iskorak ka članstvu u NATO-u“, *N1*, Sarajevo, 9. januar 2019, <http://hr.n1info.com/Regija/a361096/Pompeo-pozvao-BiH-da-napravi-iskorak-ka-clanstvu-u-NATO-u.html>, 22/07/2019.

¹⁰³ „Matthew Palmer ponovo u Predsjedništvu BiH, glavna tema NATO“, 8. maj 2019, <https://faktor.ba/vijest/matthew-palmer-ponovo-u-predsjednistvu-bih-glavna-tema-nato/35455>, 22/07/2019.

- „BiH dobila zeleno svjetlo za aktiviranje MAP”, N1, Sarajevo, 5. decembar 2018, <http://ba.n1info.com/Vijesti/a301611/BiH-dobila-zeleno-svjetlo-za-aktiviranje-MAP-a.html>, 22/07/2019.
- Bjelonja, Amina, „Erdogan: Turska podržava evropski i NATO put BiH”, *Glas Amerike*, Vašington, 8. jun 2019, <https://ba.voanews.com/a/erdogan-razgovarao-sa-clanovima-predsjednistva-bih/4991368.html>, 22/07/2019.
- „Čović sa Merkel: Evropski i NATO put BiH nema alternativu”, *Klix*, Sarajevo, 18. maj 2019, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/covic-sa-merkel-evropski-i-nato-put-bosne-i-hercegovine-nema-alternativu/190518113>, 22/07/2019.
- „Cvijanović: Nije nužno biti član NATO da bi država ušla u EU”, *Radio televizija Vojvodine*, Novi Sad, 18. februar 2019, http://www.rtv.rs/sr_lat/region/cvijanovic-nije-nuzno-biti-clan-nato-da-bi-drzava-usla-u-eu_992997.html, 22/07/2019.
- „Dačić: BiH nikada neće postati članica NATO bez saglasnosti Srpske”, *Oslobo enje*, Sarajevo, 5. maj 2019, <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/region/dacic-bih-nikad-nece-postati-clan-nato-bez-saglasnosti-srpske-454702>, 22/07/2019.
- „Dodik: Ne praštam bombardovanje, neću dozvoliti NATO granicu na Drini”, *Radio televizija Vojvodine*, Novi Sad, 25. mart 2019, http://rtv.rs/sr_lat/politika/dodik-ne-prastam-bombardovanje-necu-dozvoliti-nato-granicu-na-drini_1003444.html, 22/07/2019.
- „Drugi susret ove godine: Dodik sa Putinom u Sankt Peterburgu”, *Ve ernje novosti*, Beograd, 22. maj 2019, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:796209-DRUGI-SUSRET-OVE-GODINE-Dodik-sa-Putinom-u-Sankt-Peterburgu>, 22/07/2019.
- Đugum, Aida, „Ustavni sud ubrzava BiH ka NATO”, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 16. avgust 2017, <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-nato-vojna-imovina-rs/28680331.html>, 22/07/2019.
- „Đukanović za Glas Amerike: Evropa mora da povuče Balkan naprijed”, *Glas Amerike*, Vašington, 5. maj 2019, <https://www.glasamerike.net/a/%C4%91ukanovi%C4%87-za-glas-amerike-evropa-mora-da-povu%C4%8De-balkan-naprijed/4904346.html>, 22/07/2019.
- Đukanović, Dragan, “Is the Western Balkans a safe geopolitical construction?”, in: Kolarić, Dragana (ed.), *Archibald Reiss Days*, tom. 2, Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade, 2015, pp. 125–132.
- Đukanović, Dragan, „Bosna i Hercegovina dve decenije posle Dejtona – između potpune unutrašnje podjeljenosti i nerešenih problema sa susjedima“, u: Rapaić, Stevan, Kecmanović, Tijana, Vraneš, Aleksandar (urs), *Dejtonski*

- sporazum – dve decenije mira i poruke za svet*, Predstavništvo Republike Srpske u Srbiji, Beograd, Fakultet političkih nauka, Banjaluka, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 142–151.
- Đukanović, Dragan, „Jadranska povelja: kraći put za ulazak u NATO“, *Međunarodni problemi*, vol. LVII, broj 3, 2005, str. 373–390.
- Đukanović, Dragan, „Spoljnopolitičko pozicioniranje Srbije (SRJ/SCG) od 1992. do 2015. godine“, *Međunarodna politika*, god. LXVI, br. 1158–1159, str. 115–127.
- Đukanović, Dragan, „Vojna neutralnost Srbije u zapadnobalkanskom kontekstu“, u: Korać, Srđan (ur.), *Uticaj vojne neutralnosti Srbije na bezbednost i stabilnost u Evropi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, Hanns Seidel Stiftung – Kancelarija za Srbiju i za Crnu Goru, Beograd, 2016, str. 270–283.
- Đukanović, Dragan, *Balkan na posthladnoratovskom raskršću (1989–2016)*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Službeni glasnik, Beograd, 2016.
- Đukanović, Dragan, Đurđević-Lukić, Svetlana, „Formiranje i struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine“, *Vojno delo*, godina LX, br. 2, 2008, str. 200–212.
- Đukanović, Dragan, Jovanović, Milovan, „Krizna u Federaciji Bosne i Hercegovine – između građanskog bunta i revizije političkog sistema“, *Kultura polisa*, god. XI, br. 24, Beograd, Novi Sad, 2014, str. 59–80.
- „Dvadeset godina od NATO bombardovanja: Saradnja nikada bolja, da li je vreme za članstvo?“, *Analysis*, No. 7, Institut za evropske poslove, Beograd, januar 2019, str. 2–9.
- „Grabar-Kitarović: Hrvatska sprema da pomogne BiH na putu ka NATO i EU“, *Nezavisne novine*, Banja Luka, 15. januar 2019, <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Grabar-Kitarovic-Hrvatska-spremna-da-pomogne-BiH-na-putu-ka-NATO-i-EU/517937>, 22/07/2019.
- Halimović, Dženana, „Knjiženje vojne imovine: Može li BiH u NATO?“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 1. decembar 2016, <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-vojna-imovina-knjizenje/28148704.html>, 22/07/2019.
- „Hronologija puta BiH u NATO: Od zahtjeva za članstvo u NATO do vojne neutralnosti Republike Srpske“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 22. maj 2019, <https://www.slobodnaevropa.org/a/29956622.html>, 22/07/2019.
- Jannik, Knauer, „EUFOR Althea: Appraisal and Future Perspectives of the EU’s Former Flagship Operation in Bosnia and Herzegovina“, *EU Diplomacy Papers*, No. 7, 2011, pp. 2–28.
- Karabeg, Omer, „Zašto Putin ne daje pare Dodiku?“, emisija Radio most, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 13. avgust 2017, <https://www.slobodnaevropa.org/a/29956622.html>

- www.slobodnaevropa.org/a/putin-dodik-rs-rusija-pare-most/28672867.html, 22/07/2019.
- „Knjiženje vojne imovine blokira i Federacija Bosne i Hercegovine: Od 69 perspektivnih lokacija, na BiH upisano 19“, *Blic*, Beograd, 29. avgust 2017, <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/knjizenje-vojne-imovine-blokira-i-federacija-bih-od-69-perspektivnih-lokacija-na-bih/q8lcmr>, 22/07/2019.
- Lazić, Vuk, „Ograničenja primene koncepta izgradnje države: slučaj Bosne i Hercegovine“, *Meunarodni problemi*, Vol. LXX, br. 2, 2018, str. 181–217.
- “Lisbon Summit Declaration“, Lisbon, 20 November 2010, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm, 22/07/2019, point 17.
- Maksimović, Dragan, „Nakon odluke Suda BiH RS (ne)knjiži vojnu imovinu?, *Deutsche Welle*, Bon, 17. avgust 2017, <https://www.dw.com/bs/nakon-odluke-ustavnog-suda-bih-republika-srpska-neknji%C5%BEi-vojnu-imovinu/a-40130651-0>, 22/07/2019.
- „Mektić i dalje tvrdi da je SOA ‘upala’ u BiH, ljut zbog obustave istrage“, *N1*, Zagreb, 4. april 2019, <http://hr.n1info.com/Regija/a382688/Mektic-i-dalje-tvrdi-da-je-SOA-upala-u-BiH-ljut-zbog-obustave-istrage.html>, 22/07/2019.
- „Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine“, Predsedništvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 26. mart 2003.
- „Palmer razgovarao sa članovima Predsjedništva BiH o NATO“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 5. decembar 2018, <https://www.slobodnaevropa.org/a/29639630.html>, 15/07/2019.
- Pirolić, Zoran, „NATO bliži od EU“, *Deutsche Welle*, Bon, 17. mart 2007, <https://www.dw.com/bs/nato-bli%C5%BEi-od-eu/a-2484090>, 22/07/2019.
- „Plenković ugostio novog američkog veleposlanika, razgovarali o BiH i viznom režimu“, *Tportal*, Zagreb, 18. januar 2018, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/plenkovic-ugostio-novog-americkog-veleposlanika-razgovarali-o-bih-i-viznom-rezimu-foto-20180118>, 22/07/2019.
- „Počela kampanja za transformaciju SFOR–EUFOR“, *Radio Slobodna Evropa*, Balkanski servis, Prag, 5. novembar 2004, <https://www.slobodnaevropa.org/a/830608.html> <https://www.slobodnaevropa.org/a/830608.html>, 22/07/2019.
- „Pompeo pozvao BiH da napravi iskorak ka članstvu u NATO-u“, *N1*, Sarajevo, 9. januar 2019, <http://hr.n1info.com/Regija/a361096/Pompeo-pozvao-BiH-da-napravi-iskorak-ka-clanstvu-u-NATO-u.html>, 22/07/2019.
- Popović, Veljko, „Srbija polako postaje ostrvo u moru NATO članica“, *Glas Amerike*, Vašington, 24. jul 2018, <https://www.glasamerike.net/a/srbija-polako-postaje-ostrvo-u-moru-nato-%C4%8Dlanica/4497170.html>, 22/07/2019.

- „Principi za formiranje vlasti na nivou Bosne i Hercegovine“, Sarajevo, 5. avgust 2019, Integralni tekst na sajtu: https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/122935/ekskluzivno_evo_sta_su_potpisali_izetbegovic_chovic_i_dodik.html, 08/08/2019.
- „Pročitajte saopćenje DF: Za početak razgovora o vlasti“, N1, Sarajevo, 26. mart 2019, <http://ba.n1info.com/Vijesti/a324129/DF-i-SDA.html>, 22/07/2019.
- Recite Al Jazeera: Matthew Palmer*, 6. decembar 2018, <http://balkans.aljazeera.net/video/recite-al-jazeera-matthew-palmer>, 22/07/2019.
- Reljić, Dušan, „Rusija i Zapadni Balkan“, ISAC fond, Beograd, 2017, <https://www.isac-fund.org/wp-content/uploads/2017/01/Rusija-i-zapadni-balkan.pdf>, 22/07/2019, str. 36–37.
- „Republika Srpska neće pristati na članstvo u NATO“, *Radio televizija Vojvodine*, Novi Sad, 17. jun 2019, http://www.rtv.rs/sr_lat/region/dodik-republika-srpska-neece-pristati-na-clanstvo-u-nato_1026267.html, 22/07/2019.
- „Rezolucija o zaštiti ustavnog poretka i proglašenju vojne neutralnosti Republike Srpske“, Narodna skupština Republike Srpske, Banja Luka, 18. oktobar 2017.
- Ross Smith, Nicholas, *New Cold War? Assessing the Current US–Russia Relationship*, Palgrave Macmillan, Springer Nature Switzerland AG, Cham, 2020.
- Sandić-Hadžihasanović, Gordana, „NATO prepreka do nove vlasti u BiH“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 11. april 2019, <https://www.slobodnaevropa.org/a/29875120.html>, 22/07/2019.
- Sandić-Hadžihasanović, Gordana, „Ko je ‘povukao ručnu’ u dogovoru o Vijeću ministara?“, *Radio Slobodna Evropa*, Regionalni program, Prag, 6. avgust 2019, <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-formiranje-vlasti-30-dana/30095309.html>, 08/08/2019.
- Savić, Svetozar, „Politički karusel: Crna Gora, Makedonija, NATO i Rusije“, *Deutsche Welle*, Bon, 7. jun 2017, <https://www.dw.com/bs/politi%C4%8Dki-karusel-crna-gora-makedonija-nato-i-rusija/a-39143578-0>, 22/07/2019.
- Sazak, Selim, “The U.S.–Turkey Relationship Is Worse Off Than You Think”, *Foreign Policy*, September 11, 2018, <https://foreignpolicy.com/2018/09/11/the-u-s-turkey-relationship-is-worse-off-than-you-think/>, 22/07/2019.
- “Security Cooperation“, Regional Cooperation Council, <https://www.rcc.int/flagships/6/security-cooperation>, 22/07/2019.
- „Server: čim se konstituiše EK nastavlja se proširenje“, *Pobjeda*, Podgorica, 8. jul 2019, str. 2–3.

- Silah, Dalio, „Kako je Dodik mijenjao stav o članstvu BiH u NATO savezu“, *Istinomjer*, Sarajevo, 23. april 2018, <https://istinomjer.ba/kako-je-dodik-mijenjao-stav-o-clanstvu-bih-u-nato-savezu/>, 22/07/2018.
- „Sporazum BiH i NATO o razmjeni tajnih podataka stupio na snagu 28. avgusta“, *Klix.ba*, Sarajevo, 31. avgust 2007, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/sporazum-bih-i-nato-a-o-razmjeni-tajnih-podataka-stupio-na-snagu-28-avgusta/070831123>, 22/07/2019.
- „Strasbourg/Kehl Summit Declaration“, Strasbourg, Kehl, 4 April 2009, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52837.htm?mode=pressrelease, 22/09/2018.
- „Strategija vanjske politike Bosne i Hercegovine“, Predsedništvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 13. mart 2018.
- Subašić, Edin, „Ko i zašto ne želi BiH u NATO-u?“, *Al Jazeera Balkans*, Sarajevo, 20. februar 2019, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/ko-i-zasto-ne-zeli-bih-u-nato-u>, 22/07/2019.
- Švarn, Filip, „Ratno krštenje u Bosni i Hercegovini“, *Vreme*, br. 1019, Beograd, 15. jul 2010.
- Sweeney, Simon, „The European Union and EUFOR Althea’s Contribution to Dysfunctional Peace in Bosnia and Herzegovina: Bureaucratic Politics, Emergent Strategy?“, *Journal of Regional Security*, Vol. 13, No, 1, 2018, pp. 3–38.
- „The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina“, Paris, 14 December 1995, http://www.ohr.int/?page_id=1252, 22/07/2019.
- Tolj Ružić, Aleksandra, „Izetbegović: Neophodno je naći kompromis kada je NATO put u pitanju“, N1, Sarajevo, 21. jun 2019, <http://ba.n1info.com/Vijesti/a351753/Izetbegovic-Neophodno-naci-kompromis-kada-je-NATO-put-u-pitanju.html>, 22/07/2019.
- Topić, Tanja, „Od izdajnika do spasitelja“, *Vreme*, br. 857, Beograd, 7. jun 2007.
- „Trump odobrio pristupanje Severne Makedonije NATO-u“, N1, Beograd, 30. april 2019, <http://rs.n1info.com/Svet/a480252/Trump-odobrio-pristupanje-Severne-Makedonije-NATO-u.html>
- Varga, Boris, „Samit NATO u Bukureštu: Teški pregovori sa NATO“, *Vreme*, br. 900, 3. april 2009.
- Vuletić, Davor, *U susret novoj Strategiji vanjske politike Bosne i Hercegovine 2018.–2023.*, Friedrich Ebert Stiftung, Vanjskopolitička inicijativa, Sarajevo, novembar 2018, str. 5–17.
- „Zaev poručio Moskvi da Makedonija ide u NATO uz podršku građana“, *Radio televizija Srbije*, Beograd, 21. mart 2018, <http://www.rts.rs/page/stories/>

sr/story/11/region/3078818/zaev-porucio-moskvi-da-makedonija-ide-u-nato-uz-podrsku-gradjana.html, 22/07/2019.

Zagorcheva, Dessie, "NATO Enlargement and Security in the Balkans", *Journal of Regional Security*, Vol. 7, No. 1, pp. 1–15.

Dragan UKANOVI

BOSNIA AND HERZEGOVINA ON THE UNCERTAIN PATH TOWARDS THE MEMBERSHIP IN NATO

Abstract: The path of Bosnia and Herzegovina towards NATO membership began after its entry into the Partnership for Peace in November 2006. In just a few years, Bosnia and Herzegovina has achieved an intensive dialogue with NATO (2008) and the launch of negotiations on the Membership Action Plan (2010), which was however activated in December 2018. In the meantime, there have come to a discord between the key internal political factors in Bosnia and Herzegovina and particularly clear distinction between the Bosniak and Croat elites that unequivocally support NATO membership, and representatives of Serbs at the state level and the Republic of Srpska who are currently against it. Moreover, in October 2017, the National Assembly of the Republic of Srpska took a stand by which it proclaimed the military neutrality of this entity and in that regard insisted on consultations with the neighboring state – the Republic of Serbia. However, in March 2018, the Presidency of Bosnia and Herzegovina adopted a five-year strategic foreign policy document which stipulates that NATO membership is one of its foreign policy foundations. This document only added to the confusion regarding BiH's membership in the North Atlantic Treaty Organization. Following the general elections held in October 2018, this issue has now posed a specific problem over the formation of the Council of Ministers.

Neighbors of Bosnia and Herzegovina – Serbia, Croatia and Montenegro have different opinions concerning the possibility of membership of this country in NATO. Accordingly, Croatia declaratively expresses support and emphasizes its interest in integrating BiH into NATO to prevent cross-border security challenges. Serbian officials are quite restrained about BiH's entry into NATO, saying that this should be the result of the compromise of the elites of the three constituent nations.

The global race between the United States and the Russian Federation represents a turning point in terms of BiH's membership in NATO. The United States strongly supports this process, believing that it will secure the post-conflict Western Balkans project, while Russia retains the explicit position that any new enlargement poses a problem for its security.

Key words: Bosnia and Herzegovina, The North Atlantic Treaty Organization, The Membership Action Plan, the United States, neighbors.